

Valgundersøgelsen 2005

Det nye politiske landskab.

Folketingsvalget 2005 i perspektiv

Resumé af undersøgelsens vigtigste konklusioner

red. Jørgen Goul Andersen

www.valg.aau.dk

maj 2007

Kapitel 1. Samfundskonflikter, partier i bevægelse og vælgere med omtanke

Jørgen Goul Andersen

Kapitlet giver et rids af teori og synsvinkler bag valgprojektet, sammenfattet i de tre overskrifter:

Samfundskonflikter:

Politikkens nye indhold er ikke blot et spørgsmål om skiftende enkeltsager (*issues*), der kommer og går. Værdipolitikken udtrykker grundlæggende og sandsynligvis ret varige ændringer, som har at gøre med overgangen til et postindustrielt samfund og globaliseringen, herunder specielt indvandringen og det multikulturelle samfund.

Også før industrisamfundet var værdier og kulturelle konflikter afgørende i politik. I det 20. århundrede syntes politik reduceret til fordelingsproblemer, men i dag og formentlig også fremover vil politik også i meget høj grad dreje sig om værdier.

Vi har dermed fået en todimensional konfliktstruktur, der synes fast cementeret.

Partier i bevægelse:

Man har været tilbøjelig til at se vælgerne som omskiftelige og troløse - og implicit se partierne som det stabile. Men måske er det mere partierne, der vandrer efter vælgerne. Nogle partier har endda gennemgået så stort et hamskifte, at de næsten kan ses som nye partier:

- Dansk Folkeparti er et nyt parti - der har flyttet sig politisk i forhold til Fremskridtspartiet
- Radikale Venstre var i 1970'erne et "blødt midterparti" - og lidt en gennemgangslejr. Holdninger til indvandrere var i 1979 de samme hos radikale og FrP-vælgere. I dag er Radikale Venstre nærmest et "ekstremistisk" parti på den værdipolitiske dimension. Man kan med nogen ret tale om Radikale Venstre som et nyt parti - med markante standpunkter, men faldende indflydelse.
- Venstre har haft tradition for at svinge mellem centrum- og mere højreliberale positioner. Men i dag har partiet bevæget sig markant til venstre på den fordelingspolitiske dimension - og betydeligt til højre på den værdipolitiske. Også Venstre kan ses som et nyt parti.
- Også flertalsdannelsen er bestemt af den værdipolitiske dimension

Vælgere med omtanke

Vælgere ses som forholdsvis rationelle aktører, der i overvejende grad stemmer i overensstemmelse med de holdninger og vurderinger, de nu en gang har.

Kontakt

Jørgen Goul Andersen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail goul@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200 (arb) 8615 7191 (fast) 2082 2232 (mobil)

Kapitel 2. Medier, politisk interesse og viden om politik

Johannes Andersen

Selv om man ofte opfatter medierne som helt centrale for befolkningens evne til at følge med i politik, så viser det sig i praksis, at denne rolle er overvurderet. Det gælder ikke mindst for fjernsynet.

I praksis viser det sig nemlig, at det først og fremmest er den politiske interesse, der er afgørende for vælgerens vidensniveau. Her kan daglig avis-læsning godt gøre en forskel, idet folk der er politisk interesseret og læser deres daglige avis, relativt set har det højeste vidensniveau om politik hos danskerne.

Dagligt fjernsynsforbrug er derimod ikke ensbetydende med en tilsvarende forskel. Fjernsynet er med til at hæve vidensniveauet hos personer, der ikke er interesseret i politik, men det er fortsat relativt lavt.

En samlet analyse viser således, at det først og fremmest er den politiske interesse, der er afgørende for det politiske vidensniveau. Hvilket betyder, at det åbenbart er den daglige fokusering på politik, der er medvirkende til, at man ved mere om politik. Derimod betyder medier relativt mindre for vidensniveauet. Med avisen som lidt mere central end fjernsynet.

Kontakt

Johannes Andersen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail johannes@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200

Kapitel 3. Man har et parti, indtil man finder et nyt: Portræt af vælgeren, som skiftede parti Kasper Møller Hansen, Rune Slothuus og Claes de Vreese

Mange danskere kan rokkes i deres partivalg, og det skærper konkurrencen mellem de politiske partier. Hver tredje vælger beslutter sig først i løbet af valgkampen – og af dem endte halvdelen med at skifte parti ved sidste valg. Det betyder, at hver sjette af alle vælgere – over en halv million danskere – i løbet af valgkampen i 2005 blev overtalt til at stemme anderledes end i 2001.

I alt skiftede hver fjerde vælger parti fra 2001 til 2005. Af dem skiftede 9 pct. hen over midten fra den ene blok til den anden, men da stort set lige mange gik hver vej, betyd det ikke ret meget for blokkenes styrkeforhold.

Hvem er det, der skifter parti?

- Skiftede en vælger parti fra 1998 til 2001, var vælgeren tilbøjelig til at skifte igen fra 2001 til 2005: Kun 16 pct. af de stabile vælgere i 1998-2001 skiftede parti i 2001-2005, mens næsten halvdelen (47 pct.) af de ustabile vælgere 1998-2001 skiftede igen i 2005. Det betyder, at partierne skal passe godt på de vælgere, de vinder ved et valg – for der er stor sandsynlighed for, at de går igen ved næste valg.
- Blandt vælgere med lille viden, fandt hver tredje et nyt parti i 2005, mens det kun var hver femte af de vælgere med stor viden.
- Vælgere, der identificerer sig med et parti, er meget stabile: Kun 12 pct. skiftede parti i 2005, mens mere end hver tredje skiftede blandt vælgere, som ikke identificerer sig med et bestemt parti.
- Politik interesse ser ud til at have en begrænset effekt på tilbøjeligheden til at skifte parti – og det er de mere politisk interesserede, som oftest skifter parti.
- Partivalget bliver mere stabilt med alderen. Hver tredje vælger mellem 18-29 år skiftede parti fra 2001 til 2005, hver fjerde midaldrende skiftede parti i 2005, mens kun hver sjette vælger over 60 år skiftede parti.

Trods disse mønstre og den store bevægelighed under valgkampen, har vi endnu til gode at undersøge nærmere, hvilken indflydelse valgkampen faktisk har på vælgerne. Er det partiernes agitation, medieres historier og andre begivenheder i løbet af valgkampen, som overbeviser vælgerne? Eller tager vælgerne stilling ud fra helt andre overvejelser? Det er spørgsmål for studier af politisk kommunikation i de kommende år.

Kontakt:

Rune Slothuus, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet
Telefon: 89 42 12 88, e-mail: slothuus@ps.au.dk

Claes de Vreese, Amsterdam School of Communications Research, Universiteit van Amsterdam
Telefon: +31 20 525 2426, e-mail: C.H.deVreese@uva.nl.

Kasper Møller Hansen, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet
Pt. forskningsophold ved Australian National University (8 timer forud)
Tlf: 061 02 612 57732 (arbejde) 061 02 612 51221 (privat). E-mail: kmh@ifs.ku.dk

Kapitel 4. Uddannelse og ny politik: En dekomponering af uddannelseseffekten på nypolitiske holdninger

Rune Stubager

De sidste 10 år har dansk politik været præget af værdipolitikken (også kaldet nypolitikken), der har vendt op og ned på det politiske landskab og skabt grundlaget for regeringens og Dansk Folkepartis sejr i 2001 og 2005. Det er derfor vigtigt at forstå, hvor vælgernes værdipolitiske holdninger kommer fra – hvad der former dem.

Her har forskningen vist et entydigt billede: Uddannelse er den helt afgørende faktor med de højtuddannede som de mest venstreorienterede og de lavtuddannede som de mest højreorienterede værdipolitisk set. Men spørgsmålet er, hvad det er ved uddannelsen, der giver denne effekt.

Kapitlet peger på, at det afgørende er den socialisering, der foregår på uddannelsesinstitutionerne – og det gælder både i gymnasiet, på teknisk skole og på de videregående uddannelser. Forskellene på værdierne opstår som følge af den ofte umærkelige påvirkning fra lærere og de øvrige elever, som en elev møder på sin vej gennem uddannelsessystemet.

Derimod afkræfter data, at uddannelseseffekten skyldes indkomst eller viden – det er altså hverken fordi de højtuddannede er rigere eller klogere end de lavtuddannede, at de har venstreorienterede holdninger. Til gengæld er tillid til andre mennesker er en vigtig brik i forklaringen – lavtuddannede har mindre tillid til omgivelserne, og det bidrager til deres højreorienterede holdninger. Den største brik i forklaringen er imidlertid socialiseringen.

Analysen kan dermed klart afkræfte de teorier, der ser støtten til partier som fx Dansk Folkeparti som et resultat af, at disse vælgere er økonomisk udstødte eller direkte dumme. Tværtimod synes vælgerne på helt igennem rationel og demokratisk vis at følge et værdisæt, som er indpodet dem i forbindelse med deres uddannelse. Der er dermed også udsigt til, at konflikterne om de værdipolitiske emner kan fortsætte med at præge dansk politik fremover.

Kontakt

Rune Stubager

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail stubager@ps.au.dk Tlf.: 28 69 35 32

Kapitel 5. Det nye højre er gammelt: Politiske generationer i perspektiv

Jakob Rathlev

Normalt slår nye politiske strømninger - nye partier og de holdninger, der bærer dem - stærkest igennem blandt de unge. Når det gælder det nye ”værdipolitiske” højre – der er blevet mobiliseret på en stigende modvilje mod indvandrere – er billedet imidlertid det stik modsatte.

Holdninger til indvandrere, 1987-2005. Afvigelse fra gennemsnit/alle. PDI (positiv).

Generationer	1987	1990	1994	1998	2001	2005
1975-87	-	-	-	17	15	28
1960-74	13	6	26	11	10	17
1945-59	10	14	13	8	12	6
1930-44	-5	8	-17	-15	-19	-29
1900-29	-23	-35	-35	-29	-43	-40
Polarisering efter alder	36	41	61	46	58	68
Gennemsnit	0	-4	1	4	5	4

Spørgsmål: ”Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.”

PDI (andel enige minus andel uenige) er vendt om, således den angiver den positive holdning til indvandring.

Tabellen viser de enkelte generationers holdning til spørgsmålet:

”Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart”

For hele befolkningen er opinionsbalancen (pct. uenige minus pct. enige) uændret og stort set nul i perioden 1987-2005, på trods af, at emnet i stigende grad har optaget den politiske dagsorden.

Dette dækker imidlertid over en særdeles markant generationskløft, hvor de yngre generationer er positive overfor indvandrere, hvorimod de ældre generationer er negative. Denne polarisering er endda tiltaget gennem årene.

Holdningerne for den enkelte generation er ret stabile over tid – det grundlæggende standpunkt, man udvikler i ungdomsårene, varer ved livet igennem.

Modviljen mod indvandrere er altså blevet mobiliseret iblandt de ældre generationer og ikke de yngre; det nye højre er gammelt. *Alt andet lige* vil disse holdninger således svækkes i takt med den løbende generationsudskiftning. En væsentlig forklaring er det stigende uddannelsesniveau.

Kontakt

Jakob Rathlev

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail rathlev@socsci.aau.dk . Tlf. 6060 1493.

Kapitel 6. Årsager til de socialistiske partiers tilbagegang i perioden 1990-2005 **Jimmy van der Brugge og Henning Voss**

Fra 1990 til 2005 er vælgerne rykket markant til højre partipolitisk. Socialistiske partier er gået 14 procentpoint tilbage til et lavpunkt på 35 pct. – det laveste niveau siden 1920.

Den stemmemæssige højredrejning skyldes imidlertid *ikke på noget punkt* en holdningsmæssig højredrejning blandt vælgerne. Hvis vælgerne har bevæget sig holdningsmæssigt, så har det været venstreover, uanset om man ser på klassiske økonomiske synspunkter, holdninger til velfærd eller holdninger til værdipolitiske spørgsmål, herunder udlændinge.

Årsagen til de borgerlige partiers fremgang skal snarere findes i, at de politiske partier har nærmet sig hinanden på velfærds- og fordelingspolitikken. Dermed er det blevet til spørgsmål, hvor det mere er vælgernes vurdering af regeringsalternativernes kompetence, end det er holdninger, der er afgørende for stemmeafgivelsen. Fra midten af 1990'erne og frem til 2001 blev vælgernes vurdering af borgerlige partiers kompetence på de centrale velfærdsområder stærkt forbedret. Dog blev en betydelig del af denne fremgang sat over styr i 2005.

Den anden hovedårsag til borgerlige partiers fremgang er den værdipolitiske dimension, hvor afstanden mellem partierne – modsat de øvrige spørgsmål – er blevet større. Ved valget i 2001 var disse spørgsmål mindst lige så vigtige for stemmeafgivningen som klassiske fordelingspolitiske spørgsmål. De borgerlige partier udnyttede her den udbredte skepsis over for de socialistiske partiers udlændingepolitik blandt disse partiers egne vælgere. Selv om værdipolitiske spørgsmål fyldte langt mindre på vælgernes og mediernes dagsorden i 2005, gentog dette sig også ved 2005-valget.

Alt i alt er hovedforklaringen på de socialistiske partiers massive tilbagegang fra 1990 til 2005, at de borgerlige partier i vælgernes øjne har fremstået langt mere midtersøgende på velfærdsområdet, hvilket har gjort det muligt for mange traditionelle socialistiske vælgere at bringe deres partivalg i overensstemmelse med deres højreorienterede værdipolitiske holdninger uden at frygte, at velfærden blev sat over styr.

Kontakt

Jimmy van der Brugge: e-mail: brugge@privat.dk jibrugge@deloitte.dk
Tlf. 6045 6010 (mobil) 8620 2660 (fast)

Henning Voss: e-mail: henningvoss@hotmail.com, vos@danskebank.dk
Tlf. 4193 9915 (mobil) 4513 2408 (arb)

Kapitel 7. Hvilken slags indvandrere ønsker man?

Hans Jørgen Nielsen

Selv om indvandringen faktisk steg 2001-2005, har det ikke udløst vælgerkrav om at dæmme op for indvandringen. Forklaringen er ikke, at vælgernes holdninger er ændret. I stedet ligger forklaringen i den ændrede sammensætning af indvandringen fra flygtninge og familiesammenføringer og over mod indvandring relateret til uddannelse og arbejde.

Allerede i valgundersøgelsen 2001 mente et klart flertal af vælgere, at problemerne med indvandringen ville løse sig selv, blot indvandrere kom i arbejde. Men det var dengang ikke muligt at komme meget videre. Der var simpelthen ikke spørgsmål nok.

I valgundersøgelsen 2005 er der spørgsmål om mange forskellige sider ved indvandringen. Og de viser en klar forskel. Når det gælder de sider ved indvandringen, der belaster danskerne og det danske samfund, er der stadig udbredt skepsis mod indvandring. Det gælder modtagelse af flygtninge, udgifter til indvandrere og alvorlig indvandrerkriminalitet. Der er i øvrigt også store partiforskelle, således at kun vælgere på venstrefløjen og hos de radikale er rigtigt positive.

Anderledes ved spørgsmål om indvandrere, der arbejder. Her er indstillingen positiv. Som i 2001 mener vælgerflertallet stadig, at problemerne med indvandringen ville løse sig selv, blot indvandrere kom i arbejde. Men flertallet vil heller ikke smide arbejdsløse indvandrere ud, og de ser snarest udenlandsk arbejdskraft som et middel til at løse landets problemer. Dette sidste er fælles med de andre nordiske lande, men markerer en forskel til for eksempel Tyskland, hvor udenlandsk arbejdskraft i langt højere grad ses som en trussel. I disse spørgsmål er enigheden så bred, at det ikke er venstrefløjen og de radikale vælgere, der skiller sig ud, men først og fremmest DF-vælgere.

Dette tyder på, at vælgere har et ganske pragmatisk forhold til indvandring. Vælgere synes ikke at ønske et generelt stop for indvandringen, men et stop for den form for indvandring, der belaster, mens man er mere positiv over for den indvandring, der bidrager og tilpasser sig til samfundet.

Kontakt

Hans Jørgen Nielsen

Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

e-mail hjn@ifs.ku.dk Tlf 35 32 33 76 (arb.) 49 14 74 62 (hjemme)

Seniorordning: Mandag og tirsdag normalt pensionist (næsten altid hjemme)

14. til 19. maj i Norge.

Kapitel 8. Issue voting i Danmark 2001-2005

Ole Borre

Siden slutningen af 1980'erne har vælgerne taget stilling til partierne ud fra to typer af venstre-højre holdninger: dels de "gamle" økonomiske-fordelingspolitiske og dels de "nye" værdipolitiske eller kulturpolitiske. De nye har fået stigende betydning, og ved 2001-valget var de for første gang stærkere end de gamle, når det drejer sig om valget af parti.

Værdipolitikken betød også i 2005 mere for vælgerne end fordelingspolitikken. Denne tendens er fortsat ved 2005-valget, som på mange punkter ligner det foregående valg, således fik VKO 53 procent af vælgerne ved begge valg.

Men det er ikke udtryk for at situationen er stabil. VKO-partierne har for eksempel ikke markant flere kernevælgere end S-SF plus Enhedslisten (jf. kapitel 13); deres overvægt skyldes, at marginalvælgerne ved de to sidste valg har foretrukket VKO frem for de socialistiske partier. Den nuværende VK-regering hviler således på et skrøbeligt fundament af korttidsfaktorer, og det er ret sandsynligt, at midterpartierne (navnlig R) igen fremover vil blive medbestemmende ved en fremtidig regering, som de var det til og med 1998-valget.

Når marginalvælgerne i 2005 foretrak VKO-partierne, skete det på trods af en markant venstredrejning i navnlig de "gamle" holdninger. Befolkningen fandt tilsyneladende at VK-regeringens politik på en række punkter lå til højre for SR-regeringen, og begyndte at slå bremserne i.

Når Socialdemokratiet og venstrefløjen ikke var i stand til at udnytte dette, skyldes det for det første, at den økonomiske udvikling og beskæftigelsessituationen var stærkt positiv, og for det andet at vælgerne, trods deres venstredrejning, fandt at regeringens ledelse på en række punkter var mere kompetent end oppositionen. For det tredje høstede Anders Fogh Rasmussen betydelig mere sympati end Mogens Lykketoft (jf. kapitel 14). Selv om valget langt fra var noget "præsidentvalg", gav disse personfaktorer det sidste skub i retning af et VKO-flertal.

Mens valg vinden hurtigt kan skifte, er der langt større stabilitet i de ideologiske modsætninger mellem venstre og højre. På den "gamle" venstre-højre dimension står S over for VK, og på den "nye" dimension står El, R og SF over for DF. Trods den megen snak om, at partierne søger mod midten, står partiernes profiler lige så skarpt som før i vælgernes øjne.

Sammenlignet med andre lande virker det danske partisystem særdeles repræsentativt for modsætningerne i befolkningen.

Kontakt

Ole Borre, prof. emer.

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail borre@ps.au.dk tlf 8627 1801 (fast) 2046 2131 (mobil)

Kapitel 9: Partivalg ud fra holdninger - men hvordan? Kenneth Thue Nielsen

Grundlæggende fortæller kapitlet tre historier

1. Bendt Bendtsen er kongen af velfærd i dansk politik
2. Socialdemokraterne er uden politisk dagsorden
3. Principperne for politisk kommunikation er under forandring

Ad 1. Bendt Bendtsen er kongen af velfærd

Den er god nok! Det Konservative Folkeparti ejer velfærdsdebatten i dansk politik og det er hovedforklaringen på partiets fremgang ved sidste folketingsvalg. De Konservative fremstår som det eneste parti med rene borgerlige synspunkter i velfærdsdebatten og har dermed en unik position i dansk politik. Og resultatet giver rigtig god mening. For mens Venstre og Socialdemokraterne udkæmpede giganternes kamp om midtervælgerne, stod de konservative som eneste klare borgerlige alternativ på spørgsmålet om den offentlige sektors størrelse, jf. tabel 1.

Ad 2. Socialdemokraterne uden politisk dagsorden

Socialdemokraterne blev valgets store taber med en mandattilbagegang på 5 mandater. En af de centrale forklaringer på mandattaber er, at socialdemokraterne ikke længere 'ejer' nogle af de centrale politikområder i dansk politik. Socialdemokraterne presses fra partier på begge sider af den politiske midte. Heller ikke partiet Venstre 'ejede' under det seneste Folketingsvalg nogle selvstændige politikområder. Venstre var valgets 2. store taber med en tilbagegang på fire mandater. Se igen tabel 1.

Ad 3. Principperne for politisk kommunikation forandret

Analyserne af 2005 bekræftede hvad valgforskerne allerede fandt ud af under analysen af 2001-valget: Vælgerne tænder mere på ekstreme politiske budskaber end på budskaber som præcist matcher vælgerens egne synspunkter. Vælgerne forstår, at politik er kompromisets kunst, og stemmer derfor i høj grad efter at trække kompromiset i retning af vælgerens egne synspunkter.

TABEL 1: RANGORDNING AF PARTIERNE ALT EFTER HVOR MANGE STEMME DE SCORER PÅ FIRE FORSKELLIGE POLITIKOMRÅDER

Rang	Flygtninge- og indvandrere	Offentlig sektor	Miljø	Lov og orden
1	Dansk Folkeparti	Konservative	Enhedslisten	Dansk Folkeparti
2	Radikale	Venstre	SF	Venstre
3	SF	Socialdemokraterne	Venstre	Enhedslisten
4	Enhedslisten	SF	Konservative	SF
5	Socialdemokraterne	Enhedslisten	Radikale	Radikale
6	Venstre	Radikale	Socialdemokraterne	Konservative
7	-	Dansk Folkeparti	Dansk Folkeparti	Socialdemokraterne

Kontakt

Kenneth Thue Nielsen
konsulent i Danmarks Radio
Mobil: 2854 2334 e-mail: keth@dr.dk

Kapitel 10. Hvor mange dimensioner er der?

Hans Jørgen Nielsen

Alle siger, at kampen gælder midtervælgerne, og denne konventionelle visdom er muligvis rigtig. Blot er der et lille spørgsmål: Hvilken midte?

Helt klassisk drejer det sig om fordelingspolitik. Til venstre har man dem, der – bredt formuleret - vil tage fra de rige og give til de fattige, og til højre folk med modsatte tilbøjeligheder. Midten er så dem, der siger ”måske” til begge dele. Her er den politiske strid forenklet til alene at have en enkelt dimension .

Så simpelt ser man ikke på det i politologien. Her man i de sidste mange år peget på en værdipolitisk dimension i tillæg til den fordelingspolitiske. Til den ene side har man dem, der vil hjælpe ulandene, lette indvandringen og forstå de kriminelle over for dem, der er mere hårdkogte. Midten er igen ”de måske bløde/hårdkogte”.

Allerede her er der et problem: Hvilke af de to midter er det, man skal appellere til?

Problemet går imidlertid videre. I dette kapitel er det et åbent spørgsmål, hvor mange holdningsdimensioner, der egentlig er? Det må komme an på en prøve, og her ses der på, om de empiriske korrelationer mellem forskellige spørgsmål, kan forklares som udtryk for en eller to faktorer.

Meget er teknik, men svaret er enkelt: Der skal mere til:

For det første har det ikke så meget med hverken fordelingspolitik eller værdipolitik at gøre, hvad vælgerne mener om EU og globalisering. Det er lige så meget et fløjspørgsmål, der - afhængigt af hvilke spørgsmål det mere præcist drejer sig om - kan forene folk og partier, der er uenige om alt andet, i en fælles modvilje.

For det andet er der mange områder, hvor folk tager stilling ”til en ting ad gangen”. I gamle dage kunne en socialdemokrat i søvne sige, om forskellige skatter vendte den tunge nedad. Emnet var sammen med velfærd et centralt led i sondringen mellem venstre og højre. I dag er alt som forandret. Hvad folk mener om forskellige skatter, har meget lidt at gøre med deres syn på velfærd.

Også i en anden henseende er den fordelingspolitiske dimension blevet noget forpjuget. Hvad folk mener om arbejdsløses vilje til at arbejde og om kontanthjælp, er lige så meget et spørgsmål om værdipolitiske holdninger som fordelingspolitiske.

Dette giver rige muligheder for fremtiden. Stadig er det måske ”midten” der bestemmer, men hvilken af de mange midte? Det er en central opgave i ”politisk spin” at sætte fokus rigtigt, og der er mange muligheder.

Kontakt

Hans Jørgen Nielsen

Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

e-mail hjn@ifs.ku.dk Tlf 35 32 33 76 (arb.) 49 14 74 62 (hjemme)

Kapitel 11. Vælgernes mentale kort over partierne fra 1994 til 2005: Én venstre-højre dimension og én protest/ekstremist dimension

Christian Albrekt Larsen og Henrik Lolle

Når man i de senere år har snakket om dimensionalitet i dansk politik, har man stort set udelukkende tænkt på opsplitningen af venstre-højre skalaen i en traditionel, økonomisk venstre-højre dimension og en ny, værdipolitisk venstre-højre dimension.

Dette giver også stor mening, når der ses på vælgernes forskellige holdninger til politiske sager og sagsområder som offentligt forbrug, overførselsindkomster, indvandrer- og miljøproblematikker osv.

Men når man ser på vælgernes sympati med de politiske partier, tegner der sig et noget andet billede. I vælgernes bevidsthed ser de politiske partier (ikke helt uventet), ud til at fordele sig på én samlet venstre-højre dimension. Imidlertid må der lægges endnu en dimension til det partipolitiske landskab for at få en god overensstemmelse med sympatidataene. På denne dimension dannes polerne i valgene fra 1994 til 2005 af henholdsvis Dansk Folkeparti (og Fremskridtspartiet) og Socialdemokratiet.

Kapitlet genopliver med tolkningen af denne dimension 1970'ernes diskussion om en protestdimension i dansk politik. Denne ser slet ikke ud til at være noget specielt 1970'er fænomen. Dog benævnes den i kapitlet 'protest/ekstremist' dimensionen, da afstanden mellem Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti i størst udstrækning er udtryk for socialdemokraters afstandtagen fra Dansk Folkeparti. Tilhængere af Dansk Folkeparti lægger ikke i samme udstrækning afstand til Socialdemokratiet. Tilsvarende er det navnlig de konservative vælgere, der opfatter afstanden mellem Dansk Folkeparti og Konservative Folkeparti som stor, mere end omvendt.

Kontakt

Christian Albrekt Larsen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail albrekt@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200

Henrik Lolle

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail lolle@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200

Kapitel 12. De oplyste danskere: Hvad ved danskerne om politik, og gør det en forskel?

Kasper Møller Hansen

De unge vælgere har et stor hul i deres politiske viden. Deres uvidensniveau overgås kun af sofavælgerne, som er den gruppe, der ved mindst om politik.

Hvis man opdeler vælgerne på partier, har Radikale og Konservative de mest vidende vælgere, mens Dansk Folkeparti og Socialdemokratiets vælgere hører til blandt de mindst politiske vidende.

Dette skal dog ses i lyset af vælgernes forskellige uddannelsesniveauer. Hvis man tager højde for, at nogle partier appellerer mere til nogle befolkningsgrupper frem for andre, viser det sig dog fortsat, at tilslutningen til Radikale, Konservative, Venstre og Enhedslisten øges med højere vidensniveau, mens tilslutningen til Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti mindskes.

Vidensniveauet påvirker fordelingen mellem partier betydeligt *inden for* de to blokke i dansk politik, mens magtforholdet *mellem* blokkene kun i ringe grad er påvirket.

Kontakt oplysninger:

Kasper Møller Hansen

Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

E-mail: kmh@ifs.ku.dk

Pt. forskningsophold ved Australian National University (8 timer forud)

Tlf: 061 02 612 57732 (arbejde) 061 02 612 51221 (privat)

Kapitel 13. Kernevælgere og marginalvælgere

Ole Borre

Analysen af stabilitet i stemmeafgivning og stabilitet i partiidentifikation på basis af paneldata viser, at tilbøjeligheden til at identificere sig med et bestemt parti stadig er et ganske langsigtet fænomen, og at partiidentifikationen stadig tiltager med alderen. Ydermere er der i modsætning til andre lande ikke sket noget langsigtet fald i vælgernes tilbøjelighed til at identificere sig med et bestemt parti siden 1971 - til gengæld var partiidentifikationen dengang forholdsvis lav, sammenlignet med andre lande.

Fordelingen af partiidentifikation på partier viser et interessant mønster: 1994 var et *kritisk valg*, hvor der skete en pludselig, kraftig og varig forskydning i vælgernes identifikation med hhv. borgerlige og socialistiske partier. Hvor socialistiske partier hidtil havde haft en solid overvægt, blev der nu balance. I 2005 måske endda en lille overvægt til de borgerlige partier.

TABEL. Partiidentifikationens udvikling, 1971-79 og 1990-2005. Pct.

	Gns.1971-79	1990	1994	1998	2001	2005	Gns. 1994-2005
Partiidentifikation:							
S+SF+EL	27	28	23	24	22	21	23
V+K+DF	18	20	23	22	22	24	23
R+CD+KrF	6	4	3	4	3	4	3
Ingen partiidentifikation.	49	48	51	50	53	51	51
I alt	100	100	100	100	100	100	100

Det viser noget om dybden af krisen for de socialistiske partier - og det viser, at krisen satte ind, længe før det kunne aflæses på valgresultatet i 2001.

Graden af forskydning i borgerlig retning i 2001 og 2005 kan dog være bestemt af kortidsfaktorer, idet regeringen og støttepartiet DF fik den overvældende del af marginalvælgernes stemmer.

Kontakt

Ole Borre, prof. emer.

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail borre@ps.au.dk tlf 8627 1801 (fast) 2046 2131 (mobil)

Kapitel 14. Partiledere gør en forskel

Johannes Andersen og Ole Borre

I Danmark stemmer vælgerne først og fremmest ud fra politiske holdninger og i mindre grad ud fra personer. Partiledernes evner til at formulere partiets politik og skabe sympati for deres parti gør naturligvis en forskel, men kun i begrænset grad partiledernes person som sådan - og slet ikke deres private forhold. Dette har været den almindelige tolkning, men den bør nok tilføjes et par modifikationer - som kan blive større, såfremt partierne nærmer sig hinanden politisk.

Vælgerne er ofte i stand til at skelne mellem eksempelvis sympati for et parti fra sympati for en given politisk leder. Der er således mange vælgere, der nærer stor sympati overfor ledere, som repræsenterer partier, man ikke sympatiserer med. Det gælder eksempelvis for Pernille Rosenkrantz-Theil, der vurderes langt mere positivt end hendes parti, Enhedslisten.

Men derfra er der et stykke til at stemme på partiet. Det sker først, hvis sympatien smitter af på partiet. Derfor er det også ofte vanskeligt at påvise en sammenhæng mellem synet på partiledere og konkret vælgeradfærd - ud over hvad man skulle forvente ud fra sympatien med partiet. Den stærkeste sammenhæng finder man, når det gælder Pia Kjærsgaard. Sympati med hende gjorde en klar forskel ved valget i 2005.

Formentlig undervurderer en sådan opgørelse dog partilederens betydning. Således angiver godt halvdelen af vælgerne selv, at synet på partilederen spiller en større eller mindre rolle, når de skal afgive deres stemme. Det gælder ikke mindst for de vælgere, der ved valget i 2005 flyttede sig fra et socialistisk til et ikke-socialistisk parti. Dette stemmer overens med, at Anders Fogh Rasmussen fik en klart mere positiv vurdering end Mogens Lykketoft hos denne gruppe.

Til dette billede kan man tilføje, at de vælgere, der er bevidste om den politiske leders betydning for dem selv, samtidig er de vælgere, der relativt set har den laveste tilknytning til et bestemt parti og den laveste politiske interesse.

I et tæt opløb i valgkampen skal partiledere således arbejde hårdt for at få hul igennem til vælgere, der ikke er specielt interesseret i politik.

Kontakt

Johannes Andersen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-mail johannes@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200

Ole Borre, prof. emer.

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail borre@ps.au.dk tlf 8627 1801 (fast) 2046 2131 (mobil)

Kapitel 15. Hvad betyder de personlige stemmer for partiernes tilslutning? Søren Risbjerg Thomsen og Jørgen Elklit

Den almindelige opfattelse er, at først bestemmer vælgerne sig for hvilket parti, de vil stemme på, hvorefter de eventuelt finder en kandidat inden for partiet, som de så stemmer personligt på.

Kapitlet viser imidlertid, at det modsatte også kan være tilfældet, altså at kendte politikere kan være med til at flytte stemmer mellem partierne (og ikke kun mellem kandidaterne inden for samme parti).

Analyserne bygger på en detaljeret inddragelse af samtlige ændringer i partistemmer og personlige stemmer for de enkelte partier i de enkelte opstillingskredse fra FV 2001 til FV 2005. Analyserne viser dog samtidigt, at det især er mellem nabopartier inden for den samme politiske blok, at de meget kendte kandidater kan være med til at flytte stemmer.

Kandidaternes betydning for valgresultatet bliver formentlig endnu større ved kommende folketingsvalg, da Danmark efter den nyligt gennemførte valgkredsreform nu kun har 10 valgkredse, mod de tidligere 17. Det betyder, at det bliver endnu vigtigere for partierne at have store stemmemagneter i de enkelte valgkredse, herunder ikke mindst i de særligt store valgkredse, dvs. Sjællands Storkreds, Østjyllands Storkreds, Sydjyllands Storkreds og Københavns Storkreds.

Anders Fogh Rasmussens og Pia Kjærsgaards nylige skifte til opstillingskredse i den Sjællands Storkreds (fra deres hidtidige kredse i Københavns Amtskreds) skal utvivlsomt ses i dét lys.

Betydningen af disse (og andre) ændrede opstillinger for resultatet af det næste folketingsvalg bliver spændende at følge, fordi vi her får en mulighed for en direkte kobling mellem et konkret nyt forskningsresultat og en markant ændring i de institutionelle rammer omkring afviklingen af folketingsvalg.

Kontakt

Jørgen Elklit

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail elklit@ps.au.dk tlf. 8942 1259 (arb.)

Søren Risbjerg Thomsen

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

e-mail srt@ps.au.dk tlf. 2336 2208 (mobil)

Kapitel 16. Vælgerne, politikerne og den demokratiske kultur

Johannes Andersen

Generelt er der ualmindelig stor tilfredshed med og tillid til det danske demokrati. Hele 93 pct. af danskerne er tilfredse med den måde, demokratiet fungerer på, og Danmark skiller sig ud som et af de lande, hvor tilliden til politikerne ikke alene er i top, men også har været stigende, mens tilliden i de fleste andre lande har været faldende.

Men der er alligevel grupper, hvor det kniber både med tilliden til de danske politikere og med den politiske selvtilid. 29 pct. af danskerne har begrænset tillid til politikerne og vurderer samtidigt, at de har begrænset indsigt i politik.

Ikke overraskende er det også her, man har den laveste interesse for politik, og den laveste politiske deltagelse. Alligevel spiller denne del af befolkningen en vigtig rolle for regeringsdannelsen, for det er her, man finder den største gruppe vælgere, der har skiftet parti ved valget i 2005, og det er også her, man finder flest, der har skiftet fra et socialistisk til et ikke-socialistisk parti. Denne gruppe har altså været ret central for den nuværende regerings muligheder for at fastholde regeringsmagten.

Heroverfor står 34 pct. af danskerne, der både nærer tillid til politikerne og samtidig føler, at de har god indsigt i politik. Det er ikke mindst her man finder dem, der holder liv i det danske demokrati, når det drejer sig om politisk interesse og deltagelse. Eksempelvis er det ikke overraskende herfra, man finder flest medlemmer i de politiske partier.

Men det er samtidig den mest stabile gruppe, når det drejer sig om stemmeadfærd, hvorfor de er knapt så interessante for politikerne i valgkampen.

De to grupperinger udgør de to centrale poler i det danske demokrati, og det er ikke mindst evnen til at mobilisere den første gruppe, der kan afgøre, hvem der skal danne regering.

Kontakt

Johannes Andersen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet

e-amil johannes@socsci.aau.dk tlf. 9635 8200